

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: arch@vas.bg

Изм. ⁴⁰⁸.....
Дата: ^{28.06}.....2018 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО
№ 10/2018 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Конституционно дело № 10/2018 г. е образувано на 26.04.2018 г. по искане на тричленен състав на Върховния касационен съд. С определение от 23.04.2018 г. съставът на ВКС е спрял производството по ч. гр. д. № 1371/2018 г. по описа на ВКС, Гражданска колегия, Трето отделение, тъй като е установил несъответствие между разпоредбата на чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК в частта: „... както и при очевидна неправилност“ с чл. 117, ал. 1, чл. 122, ал. 1, чл. 119, ал. 1 и чл. 8 от Конституцията на Република България.

С определение от 04.06.2018 г. Конституционният съд е допуснал разглеждането по същество на искането на състава на ВКС за установяване на противоконституционност на чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК в частта: „... както и при очевидна неправилност“. Със същото определение Висшият адвокатски съвет е конституиран като заинтересувана институция по делото на основание на чл. 20а, ал. 1 от ПОДКС и му е дадена възможност да представи писмено становище по предмета на делото.

На основание на чл. 18, ал. 2 от Закона за Конституционния съд и чл. 20а, ал. 1 от Правилника за организацията и дейността на Конституционния съд представям на вниманието Ви становище по направеното искане, предмет на образуваното конституционно дело № 10/2018 г.

Висшият адвокатски съвет намира, че чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК в частта: „... както и при очевидна неправилност“ не противоречи на чл. 117, ал. 1, чл. 122, ал. 1, чл. 119, ал. 1 и чл. 8 от Конституцията на Република България.

Съображенията за това са следните:

1. В искането до Конституционния съд тричленният състав на ВКС излага становището, че критерият „очевидна неправилност“ на решението не е дефиниран от законодателя, а неговото съдържание не може да бъде изяснено по тълкувателен път по начин, който да предвижда универсално правило за поведение на ВКС при упражняването на неговата дейност по допускането до касационно обжалване на въззивните решения, които подлежат на касационно обжалване.

Излагат се съображения, че „неправилността“ е обективно състояние на решението като правосъден акт, макар да е резултат на човешка дейност – тази на въззивния състав, който го е постановил. Според становището на тричленния състав на ВКС изискването неправилността да бъде „очевидна“ поставя правомощието за допускане на касационното обжалване на

въззивното решение по смисъла на чл. 280, ал. 2, пр. 3 в субективната преценка на касационната инстанция, тъй като предполага „допълнителна оценъчна характеристика на обективно проявения порок на решението, която същностното (обективното) негово качество на правосъден акт изключва“.

С оглед на посочените от тричленния състав на ВКС аргументи се извежда изводът, че критерият по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК урежда бланкетно правило за поведение на ВКС в неговата дейност по селекция на касационната жалба. Това противоречи на основното правомощие на съдебната власт да дава защита на правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата съгласно чл. 117, ал. 1 от Конституцията на Република България, на правото на защита на гражданите и юридическите лица на всички стадии на защита съгласно чл. 122, ал. 1 от Конституцията на Република България, на конституционното правомощие на ВКС да правораздава по аргумент от чл. 119, ал. 1 от Конституцията на Република България, както и на принципа за разделение на властите по чл. 8 от Конституцията на Република България, тъй като ВКС ще трябва да създава правна норма по всяко разгледано гражданско дело и по този начин ще навлезе в компетентността на законодателната власт.

2. Конституционният съд на Република България е имал повод да се произнесе в Решение № 4 от 16.06.2009 г. по к.д. № 4/2009 г., че компетентността му във връзка с оспорени разпоредби на Гражданския процесуален кодекс се изчерпва само със съпоставянето им с относимите към тях конституционни норми, като е приел, че „[т]ълкуването на неяснотите, неточни формулировки в кодекса е задължение на съдиите...“. В този смисъл изглежда, че искането на тричленния състав на ВКС за обявяване на чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК за противоконституционен влиза в противоречие с разбирането на Конституционния съд досежно проверката за

конституционносъобразност на оспорената разпоредба поради нейния бланкетен характер.

На следващо място, в Решение № 16 от 16.06.1998 г. по к.д. № 7/1998 г. и в Решение № 4 от 16.06.2009 г. по к.д. № 4/2009 г., Конституционният съд изрично приема, че от чл. 119, ал. 1 от Конституцията на Република България не следва задължително, че производството по делата трябва да е триинстанционно и въпросът за функциите на отделните инстанции се урежда от устройствените и процесуалните закони. В решението по к.д. № 4/2009 г. Конституционният съд посочва, че разпоредбите от ГПК, които са свързани с допускането до касационно обжалване, не противоречат на чл. 119, ал. 1 от Конституцията на Република България, тъй като компетентният орган досежно преценката дали да допусне разглеждането на касационната жалба срещу въззивното решение по същество е именно Върховният касационен съд.

3. Въпросът дали последната фаза на гражданското съдопроизводство може да бъде обусловена от предварителната преценка на въззивната или на касационната инстанция се решава по различен начин в отделните законодателства. Големите европейски процесуални системи (с изключение на касацията в Република Франция, която към момента запазва класическия си вид) предвиждат механизъм за селекция на подадените жалби с предпоставки, които често изхождат от публичния интерес за сметка на интересите на страните по конкретния правен спор. Чрез него се търси баланс между ограничения финансов ресурс на държавите и необходимостта от постановяване на безпорочни съдебни решения, които в максимална степен да отговарят на действителните отношения между субектите на материалните правоотношения. Решение № 4 от 16.06.2009 г. по к.д. № 4/2009 г. затвори дебата по отношение на съобразността с българската Конституция на модела, възприет и от Гражданския процесуален кодекс от 2007 г. Новата разпоредба

на чл. 280, ал. 2 ГПК не дава основание за преразглеждане на позицията на Конституционния съд по общия въпрос дали предвиденият механизъм за селекция на касационните жалби е в противоречие с конституционните разпоредби.

Предпоставките за допускане до обжалване на съдебните решения от последната инстанция в системата на гражданското съдопроизводство са уредени по различен начин в отделните законодателства. В § 502 (1) на австрийския граждански процесуален закон допускането до ревизия на решение на апелативния съд е обусловено от това дали решението зависи от разрешаването на правен въпрос на материалното или на процесуалното право, който се явява от **съществено** значение за **запазване** на единството на правото, за правната сигурност или за **развитието на правото**. Според § 543 (2) от германския Граждански процесуален закон ревизията се допуска, когато спорът има **принципно** значение или **усъвършенстването на правото** или осигуряването на единно правосъдие изисква решение на ревизионния съд. В Англия обжалване на апелативното решение се допуска само ако обжалването би имало **реална перспектива за успех** и то повдига **важен въпрос от принципно или практическо естество** или ако има **друга убедителна причина** за Апелативния съд да го допусне (чл. 52.7 (2) от Гражданския процесуален кодекс на Англия и Уелс). Член 360bis на италианския Граждански процесуален кодекс въвежда като основание за недопускането до касационно обжалване на жалбата срещу въззивното решение **очевидната неоснователност** на оплакването в нея за нарушение на основните принципи на справедливия процес. Касационният съд се произнася с определение в закрито заседание за това дали приема за разглеждане или не допуска до разглеждане касационната жалба поради **очевидната ѝ основателност или неоснователност** (чл. 375, т. 5 от ит. ГПК).

Независимо от формулировките, които използват различните законодателства при очертаването на предпоставките за допускане до разглеждане на жалбите срещу второинстанционните решения, от конституционноправна гледна точка изглежда допустимо въвеждането в процесуалните законодателства на неконкретизирани понятия, които да бъдат тълкувани и прилагани от общите съдилища¹. Тази констатация се отнася и за използваните в ГПК понятия „вероятно/а“ (чл. 239, ал. 1, т. 2 ГПК; чл. 280, ал. 2 ГПК), „очевидна“ (чл. 247, ал. 1 ГПК, чл. 280, ал. 2 ГПК), „убедителни“ (чл. 391, ал. 1, т. 1 ГПК), „съществено“ (чл. 281, т. 3 ГПК), „развитие на правото“ (чл. 280, ал. 1 т. 3 ГПК) и пр.

4. Тричленният състав на ВКС, който е отправил искането до Конституционния съд за обявяване на противоконституционността на чл. 280, ал. 2 в частта „... както и при очевидна неправилност“, обосновава искането си с невъзможността съдържанието на понятието да бъде изяснено по тълкувателен път по начин, който да предвижда „универсално правило за поведение на ВКС“ при упражняването на дейността по селекция на касационните жалби, тъй като поставя касационния контрол „под неясен и неизясним законов критерий“ и в „субективната преценка на касационната инстанция“.

Използваното прилагателно „очевидна“ към съществителното „неправилност“ има ясно процесуално значение. „Очевидно“ означава извън всякакво разумно съмнение. Това понятие стои в основата на доктрината за ясната правна норма (*acte clair*), приложимостта на която в правото на ЕС е изведена в решение на Съда на ЕС от 06.10.1982 г. по делото CILFIT (283/81,

¹ За практиката на германския Конституционен съд виж **Брайков, В.** Достъп до касация – исторически и съвременни паралели. – *Адвокатски преглед*, 2009, № 8-9, 14-16. За италианския конституционен спор по повод въведената селекция на касационните жалби и мненията в доктрината виж **Carpi, F., M. Taruffo**, *Commentario breve al codice di procedura civile*, 8 ed., Wolters Kluwer/CEDAM, 2015, 1489-1494.

EU:C:1982:335)². Съгласно т. 16 от мотивите на това решение „[н]а последно място надлежното прилагане на общностното право може да бъде толкова очевидно, че да не оставя никакво място за съмнение относно начина, по който повдигнатият въпрос следва да бъде разрешен. Преди да стигне до извода, че случаят е такъв, националната юрисдикция трябва да бъде убедена, че въпросът е също толкова очевиден за юрисдикциите на другите държави членки и за съда на ЕО. Националната юрисдикция може да не отнесе въпроса до съда и да поеме отговорността за неговото решаване само ако тези условия са изпълнени“³.

Наред с това, чл. 99 от Процедурния правилник на Съда на ЕС (ОВ L 265, 29.09.2012) дава възможност, когато поставеният преюдициален въпрос е идентичен с въпрос, по който Съдът на ЕС вече се е произнесъл, отговорът на този въпрос се налага недвусмислено от съдебната практика или отговорът не оставя място за разумно съмнение, Съдът на ЕС да се произнесе с мотивирано определение по същество на поставените въпроси.

² Виж повече в Lenaerts, K., I. Maselis, K. Gutman. EU Procedural Law. Oxford: Oxford University Press, 2014, 100-103 и в Корнезов, А. – В: Арабаджиев, А., С. Костов, А. Корнезов, Ж. Попова, Е. Танчев. Националните съдилища и правото на ЕС. Част I. С.: Национален институт на правосъдието, 2018, 306-309.

³ В най-новата си практика Съдът имаше възможност да доизясни параметрите на доктрината „acte clair“ (решение от 9 септември 2015, C-72/14 и C-197/14, EU:C:2015:564). В заключението си Генералният адвокат Wahl посочва, че „[в] рамките на разглеждания въпрос от Съда не се иска да изясни понятията за „съмнение“ (още по-малко пък за „основателно съмнение“) или „очевидност“. От съдържанието на акта за преюдициално запитване по дело C-197/14 е ясно, че Hoge Raad не изпитва никакво съмнение относно подхода, който да възприеме в производството пред него. От Съда се иска само да изясни дали изразеното от низшестояща юрисдикция съмнение действително изисква, като последица от него, последната съдебна инстанция също да изпитва съмнения. Последната от колебанията на низшестоящата юрисдикция би било най-малко отпадането на възможността последната инстанция сама да поеме отговорност за разрешаването на въпрос от правото на ЕС. (...) Изразът „националната юрисдикция трябва да бъде убедена, че въпросът е също толкова очевиден за юрисдикциите на другите държави членки и за Съда“, според мен трябва да се разглежда в същата светлина като останалите квалифициращи обстоятелства, посочени от Съда в решение Cilfit и др. (вж. точка 53 по-горе). Следователно това изискване не може да се разглежда като абсолютно. По-скоро то следва да се разбира в смисъл, че съдът, който разглежда последната по делото жалба и се произнася по въпроса, трябва да има вътрешно убеждение, че и останалите съдилища ще бъдат съгласни с него. Считаю, че посочените в точки 16—20 от решение Cilfit и др. обстоятелства представляват „инструментариум“, с помощта на който да се определи дали е налице възможност за основателно съмнение. Те следва да се разглеждат като предупредителни знаци, а не като строги критерии, и при разумно тълкуване не са нищо повече от проява на здрав разум“ (заключение на Генералния адвокат Wahl по съединени дела C-72/14 и C-197/14, X и T. A. van Dijk, т. 65 и 67).

Нито съдебната практика, нито Процедурният правилник на Съда на ЕС дефинират изразите „очевидно“, „никакво място за съмнение“, „недвусмислено“, „място за разумно съмнение“, като оставят на юрисдикцията на Съюза възможност за преценка с оглед на обстоятелствата във всеки конкретен случай. Тази свобода на преценка се предопределя от това, че в рамките на производството за преюдициално заключение по чл. 267 ДФЕС съдът не осъществява правораздавателна функция.

Дейността на съставите на ВКС по допускане до разглеждане по същество на касационните жалби също не е правораздавателна. Тя се свежда до преценката на уредените в закона общи предпоставки към конкретен случай, който е отнесен за разглеждане към ВКС, от която преценка зависи разглеждането на касационната жалба по същество.

Несъмнено тази преценка включва в себе си субективен елемент, особено що се отнася до предпоставките за допускане до касационно обжалване, свързани с „точното прилагане на закона“ и „развитието на правото“ (чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК), „вероятната нищожност или недопустимост, както и при очевидна неправилност“ (чл. 280, ал. 2 ГПК), но това важи в още по-голяма степен за чисто правораздавателните функции, каквито са преценката на доказателствата по делото и доводите на страните по вътрешно убеждение (чл. 12 ГПК), прилагането на материалния закон спрямо конкретна фактическа обстановка, степента на същественост на процесуалното нарушение, допуснато от долния съд, или необосноваността на съдебното решение. Именно затова правораздаването, в общия смисъл на това понятие, е предоставено на лица, които са професионално и житейски подготвени да изпълняват тази държавна функция. Съставите на ВКС са тези, които трябва да преценяват във всеки конкретен случай доколко твърдените пороци, свързани с неправилността на въззивното решение, разкриват

белезите на „очевидност“⁴. Правната доктрина може да подпомогне съдебната практика в опита за намиране на подход към смисленото прилагане на тези критерии⁵. Това обаче не означава, че при изпълнението на своята неправосъдна функция по допускане на касационните жалби с оглед на критериите „вероятна нищожност или недопустимост“, „очевидна неправилност“ или „точно прилагане на закона, както и развитието на правото“, съставите на ВКС изземват част от правомощията на

⁴ В редица определения по чл. 288 ГПК след приемането на новата ал. 2 на чл. 280, съставите от Търговската колегия на ВКС излагат почти идентично разбиране за съдържанието на понятието „очевидна неправилност“. Възприетото тълкуване поставя някои въпроси с оглед на действителната воля на законодателя при приемането на разпоредбата, но те не могат да бъдат поставени на плоскостта на съобразността на разпоредбата с Конституцията. В Определение № 97 от 02.02.2018 г. по ч.т.д. № 221/2018 г. ВКС, ТК, II отделение, приема: „За да е налице очевидна неправилност на обжалвания съдебен акт като предпоставка за допускане на касация, е необходимо неправилността да е съществена до такава степен, че същата да може да бъде констатирана от съда „prima facie“ - без реална необходимост от анализ или съпоставяне на съображения за наличието или липсата на нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила или необоснованост. Като квалифицирана форма на неправилност очевидната неправилност е обусловена от наличието на видимо тежко нарушение на закона или явна необоснованост, довели от своя страна до постановяване на неправилен, подлежащ на касационно обжалване съдебен акт.

Доколкото определението „очевидно“ съдържа в себе си субективен елемент (очевидното за едни може да не е очевидно за други), разграничението между очевидната неправилност и неправилността на съдебния акт следва да бъде направено и въз основа на обективни критерии. Очевидно неправилен ще бъде съдебният акт, който е постановен „contra legem“ до степен, при която законът е приложен в неговия обратен, противоположен смисъл. Няма да бъде налице очевидна неправилност, когато въззивният акт е незаконосъобразен поради неточно прилагане и тълкуване на закона, както и когато актът е постановен в противоречие с практика на ВКС, включително с тълкувателни решения и постановления на ВКС, с актове на Конституционния съд или с актове на Съда на Европейския съюз (в тези случаи допускането на касационно обжалване е обусловено от предпоставките по чл.280 ал.1 т.1 и т.2 във вр. с чл.280 ал.1 ГПК). Очевидно неправилен ще бъде съдебният акт, постановен „extra legem“, т.е. когато съдът е решил делото въз основа на несъществуваща или на несъмнено отменена правна норма. Неправилното решаване от съда обаче на спорни въпроси относно приложимия закон, относно действието на правните норми във времето и др., няма да обоснове очевидна неправилност и ще предпостави необходимостта от формулирането на въпрос по чл.280 ал.1 ГПК при наличието на допълнителните селективни критерии по чл.280 ал.1 т.1-3 ГПК. Като очевидно неправилен по см. на чл.280 ал.2 предл.3 ГПК следва да бъде квалифициран и въззивният съдебен акт, постановен при явна необоснованост поради грубо нарушение на правилата на формалната логика. Във всички останали случаи, необосноваността на въззивния акт, произтичаща от неправилно възприемане на фактическата обстановка, от необсъждането на доказателствата в тяхната съвкупност и логическа свързаност, е предпоставка за допускане на касационно обжалване единствено по реда и при условията на чл.280 ал.1 т.1-3 ГПК.“. Виж също Определение № 161 от 06.03.2018 г. по ч.т.д. № 3131/2017 г. ВКС, ТК, II отделение; Определение № 189 от 26.03.2018 г. по ч.т.д. № 487/2018 г. ВКС, ТК.

В Определение № 220 от 25.05.2018 г. по ч.г.д. № 1094/2018 г. ВКС, ГК, III отделение, се приема: „Не е налице обаче нито една от хипотезите, които предполагат очевидна неправилност, доколкото липсват доводи за нарушение на основните начала на гражданския процес, а съдържанието на мотивите и диспозитива на съдебния акт е израз на предоставената от закона правораздавателна власт на съда, във връзка с разрешаването на конкретния правен спор“.

⁵ Възможен критерий е изведен от проф. Анелия Мингова в Мингова, А. Новите основания за допускане на касационното обжалване по чл. 280, ал. 2 ГПК. – *Норма*, 2018, № 1, 32-38.

законодателната власт в нарушение на чл. 8 от Конституцията на Република България.

5. Що се отнася до твърдението, че критерият „очевидна неправилност“ не съответства на правомощието на съдебната власт да дава защита на правата и законните интереси на гражданите и юридическите лица (чл. 117, ал. 1 от Конституцията на Република България) и на правото на защита на гражданите и юридическите лица във всички стадии на процеса (чл. 122, ал. 1 от Конституцията на Република България), трябва да се държи сметка за целта на предприетата с приемането на новата ал. 2 на чл. 280 ГПК законодателна промяна.

Член 280, ал. 2 ГПК изключва уредените в чл. 280, ал. 1 ГПК предпоставки, когато въззивното решение е „очевидно неправилно“. С изрична норма се разширява достъпът до касационно обжалване на въззивните решения, които не попадат в законовото ограничение по чл. 280, ал. 3 ГПК и подлежат на касационно обжалване. Намесата на законодателя дойде в отговор на, от една страна, мненията, застъпвани в практиката, че критериите за достъп до касационно обжалване затрудняват страните по гражданските и търговски дела при упражняването на правото на касационно обжалване. От друга страна, целта на законодателя е да се промени съществуващото положение в практиката на ВКС до изменението, при което недопускането на касационната жалба до разглеждане по същество се мотивира с аргумент, че макар касационната инстанция да констатира неправилността на въззивното решение в производството по чл. 288 ГПК, разглеждането на касационната жалба по същество не се допуска, тъй като не са налице предпоставките за допускане по чл. 280, ал. 1 ГПК.

Разширяването на предпоставките, при които е допустимо разглеждането на касационната жалба срещу постановеното от въззивния съд решение и улесняването на достъпа до касационната инстанция съответства

на конституционния императив производството по делата да бъде изградено по начин, който осигурява установяването на истината (чл. 121, ал. 2 от Конституцията на Република България). То държи сметка и за конституционното задължение на съдебната власт да защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата, уредено в чл. 117, ал. 1 от Конституцията. Доколко чрез въвеждането на основанията „вероятна нищожност или недопустимост“ и „очевидна неправилност“ за допускане до касация на въззивното решение би се гарантирало влизането в сила на по-голям брой безпорочни съдебни актове е въпрос, който зависи от разумното прилагане на тези основания от Върховния касационен съд.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

РАЛИЦА НЕДЕНЦОВА

